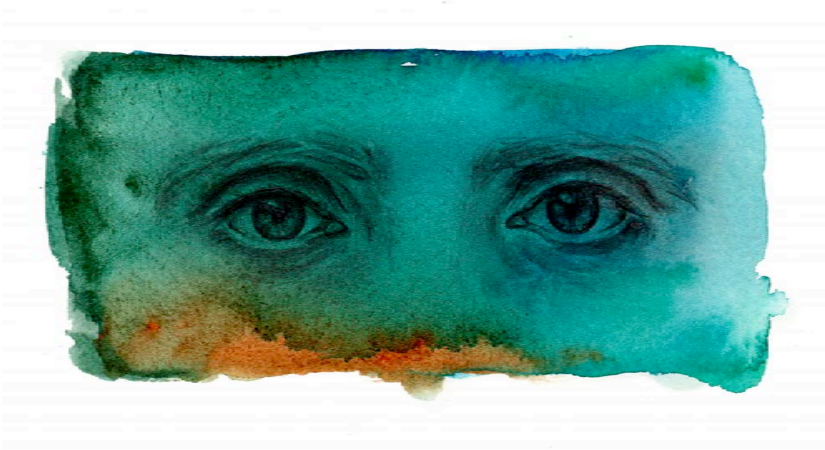

Terra i Somni

Elena Vinyàrskaya

2022 © Elena Vinyàrskaya.

Amb el suport de la Conselleria de Cultura del Consell Insular de Formentera.

Texts que acompanyen les obres: Marià Villangómez.

Pròleg: Vicent Ferrer Mayans.

Disseny Gràfic: Lorena Ruzafa i Marià Castelló.

Fotografia: Marià Castelló.

Dipòsit Legal: DL F 34-2022.

Impressió: Truyol Digital. Fábricas 22, 28923 Alcorcón, Madrid.

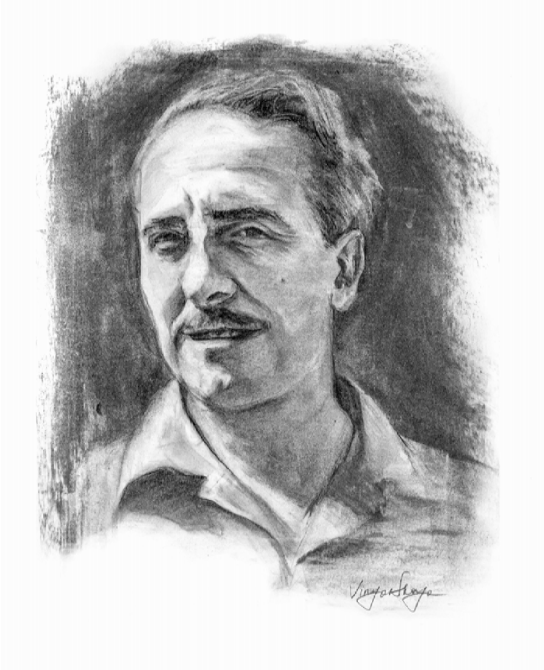

Influx i follia

Des que es començà, podríem dir que cap als anys 70, a estudiar l'obra de Marià Villangómez (1913-2002), un sector de la crítica ha anat insistint a presentar-nos una obra lírica continguda, sense escarafalls passionals, amb una racionalitat de bracet amb el rigor formal. El tarannà personal de l'escriptor tampoc desafiava aquesta visió: home reservat, fadrí i de vida en molts moments solitària, humil a l'hora de referir-se als seus escrits i reflexiu en el moment de valorar el que es deia d'ell. S'arribà a dir, també, que la seva (poca?) poesia amorosa es descabdellava des d'un "eros esvaït", una expressió amorosa descorporitzada i sublimada.

Crec que no és precisament això el que ha copsat l'artista d'origen bielorús Elena Vinyàrskaya en els versos del poeta eivissenc. Ho ha esquivat la seva mirada no condicionada, fresca, distanciada (no distant!) i constructiva, bastida en el marc del seu procés d'adquisició de la nostra llengua catalana. En els fragments seleccionats per l'autora hi afloren emanacions de la part més sensual i expansiva de la lírica de Villangómez. Una matèria lírica que ha atret l'expressió artística amb una naturalitat desbordant.

En el meu pròleg a l'*Audioantologia* (2014) de Marià Villangómez, vaig proposar destriar tres eixos en la seva poesia: el paisatgístic, el social i l'autoreferencial. En aquest darrer conjunt temàtic destaca la reflexió sobre la pròpia poesia (i per extensió el llenguatge), que sovint és presentada com una maldestra intermediària entre allò tangible i allò inefable. Aquesta exposició es titula com el segon poemari *de Villangómez* (1943-1946), *Terra i Somni*, que va ser el primer a publicar-se l'any 1948. El primer poemari, *Elegies i paisatges* (1933-1943) fou publicat el 1949. Un i altre recull poètic, doncs, fa emergir en el seu títol una dualitat entre el material i l'ideal, i és entremig d'aquests dos pols que Villangómez construeix el seu missatge. I l'amor, o millor dit, l'Amor, és una freqüència, un canal que

connecta tots els elements d'un univers personal: "el mon que l'esguard em recull, / si l'amor no hi sotgés, no el veuria com ara" (*Terra i Somni*). Una redefinició desafiant de l'amor que sobrepassa (tot i que l'inclou) qualsevol discurs i qualsevol eròtica. Com l'Amor que en l'obra d'un altre illenc universal com Ramon Llull connecta l'Amic amb l'Amat, l'home amb Déu.

En les visions de Villangómez, almenys en una etapa primerenca, els brancams dels arbres són cabelleres, les crestes de les onades són cobejoses, el vent cargola el seu desig, els mots són besades... I no cal fer cap recerca fraseològica minuciosa per ensopegar amb aquest erotisme irradiat i adherit al cosmos que envolta l'autor. És ell que ve a nosaltres. Un desig equiparable a la mateixa poesia, que es construeix sobre l'absència i que és amb la presència (ara sí) que s'esvaeix:

"*(...) Val més un pensament*
de tu que tot el mon. I quan tu apareixes,
s'enretiren les ones, dorm tot contrari vent.
Arriba el meu amor als confins que cobreixes."
(*Terra i Somni*)

La poesia és una prolongació de l'experiència, que aconsegueix de "(...) posar al mot / el grau més alt d'influx i de follia." (*Declarat amb el vent*, 1962) Podem dir-ne connotació, polisèmia, intenció... No és altra cosa que la infiltració de la veu poètica en tots els vessants possibles de l'existència. En aquesta exposició, les obres d'Elena Vinyàrskaya alimenten i amplifiquen aquesta bogeria, que a través de la poesia se'ns fa abastable.

Vicent Ferrer Mayans

Terra i Somni

Elena Vinyàrskaya

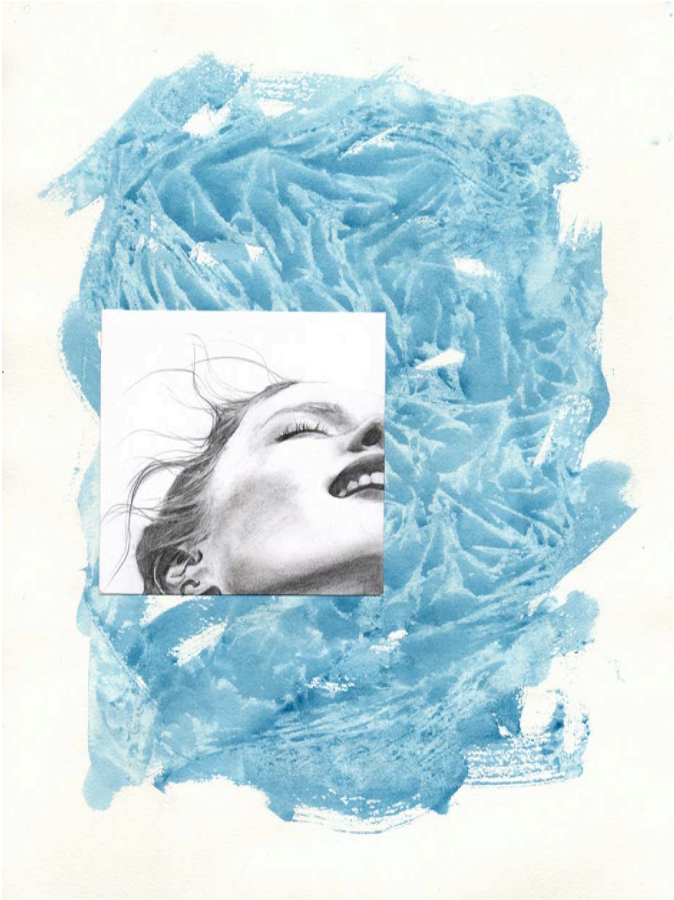

Munta d'un fons ingenu i pur
el teu somrís, com una rosa,
per a quedar-se mig desclosa
entre els teus llavis, dins l'atzur.

Elegies i paisatges, 1933-1943
XV Intermedi
Fragment poema "El teu somrís"
Marià Villangómez

Aquarel·la i grafit sobre paper
40 x 30 cm

Soledat.
I és amb la soledat i amb el silenci
transparent que la veu munta de l'àmina,
i la puc destriar, com el murmuri
que en la quieta nit ve de la mar.
L'ànima va parlant, sota els estels,
entre la brisa intermitent i alada,
que no gosa
als arbres deixondir el nocturn fullam.

Elegies i paisatges, 1933-1943
Fragment poema "XVIII"
Marià Villangómez

Aquarel·la i grafit sobre paper
40 x 30 cm

El teu fang, cos d'amor, per bé que absent,
és fang d'aquesta terra i aquesta aigua.

Elegies i paisatges, 1933-1943
Fragment poema "Poemes d'amor (1)"
Marià Villangómez

Aquarel·la sobre paper
40 x 30 cm

Et passejaves vora mar
- cap als teus peus l'onada humil -,
amb les amigues avançaves...
Era el meu somni bell i trist.
Com entre els vidres d'una llàgrima,
el goig d'amor fins al meu pit.

Terra i somni (I), 1943-1946
Fragment poema "Somni. Nit"
Marià Villangómez

Aquarel·la i grafit sobre paper
32 x 24 cm

[...] Vull entendre
tot aquest petit món que acaba a Formentera,
i creix dins la mirada i té la mida justa
de la mirada [...].
[...] Aquesta Formentera de gràcia indefinible,
més mar que terra, amb dos estanys on cau el dia.

Declarat amb el vent, 1962
Geografia humana
Fragment poema "L'altra illa"
Marià Villangómez

Aquarel·la i grafit sobre paper
32 x 24 cm

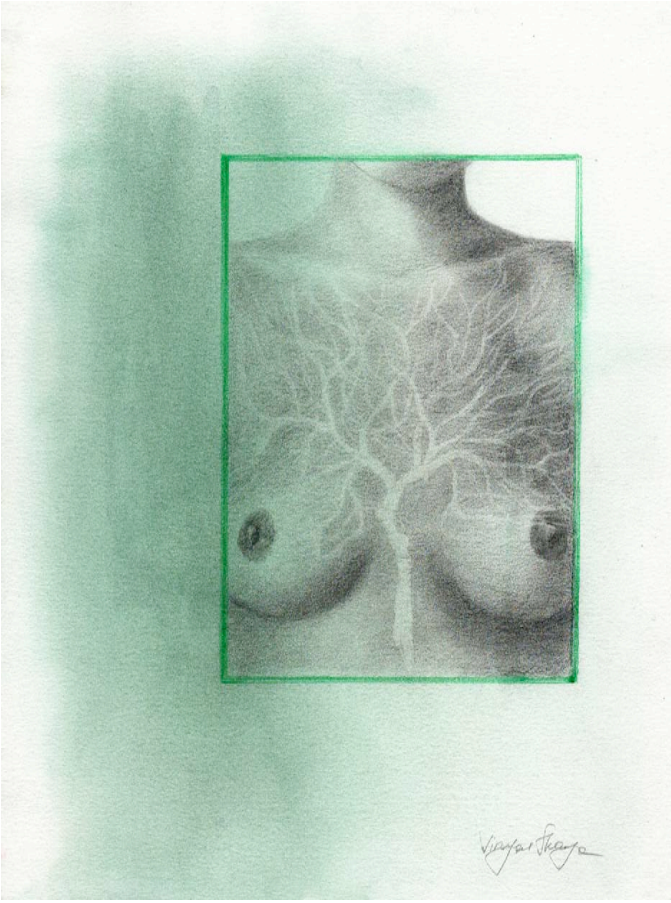

Perquè ets jove, amiga,
com tija o anyella.
Perquè ets jove i portes
un bosc entre els braços.

Per això estimava,
per això t'enfiles
amunt dels meus nervis
i el pit em mossegues.

La Miranda, 1958
Fragment poema "Cançó renovada II"
Marià Villangómez

Grafit i aquarel·la sobre paper
40 x 30 cm

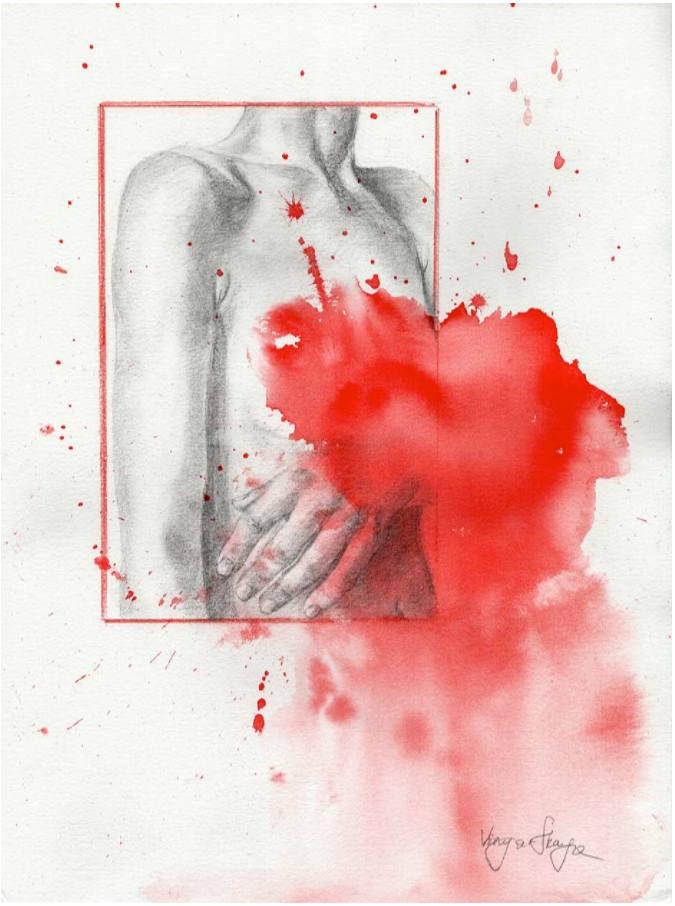

Amb tantes flames m'has cremat,
que ja no sé si això és amor.
Serà encara estimar-te girar de l'ona al puig,
de l'ocell a l'estany, del núvol a la rosa,
com gira el vent,
ignorant l'aire i fúria de l'entranya,
dubtant de l'ígnia llengua de l'amor?

Els dies, 1946-1949
Intermedi
Fragment poema "Poemes d'oblit"
Marià Villangómez

Grafit i aquarel·la sobre paper
40 x 30 cm

La meva soledat tornarà trista i pobra.
Sols captarà una almoina del somni o del record.
L'amor vol viure sempre, i la il·lusió s'obre,
si no a un futur de joia, cap a un passat ja mort.

Elegies i paisatges, 1933-1943
Fragment poema "V Escrit a la guerra (2)"
Marià Villangómez

Grafit i aquarel·la sobre paper
40 x 30 cm

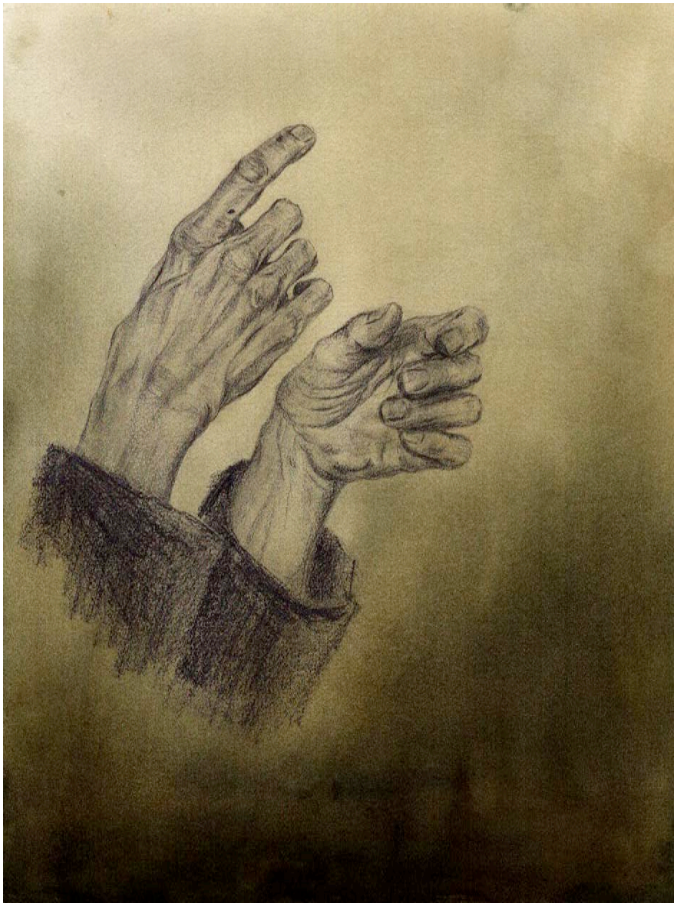

Creiem no tenir res, i en mancar-nos tot, tot,
pensem: Si allò que més estimem fos tangible,
sempre nostre, també, després, el dia cot
i sense res vindria - que ara ens sembla impossible?

Terra i somni (I), 1943-1946
Fragment poema "Després"
Marià Villangómez

Aquarel·la i grafit sobre paper
40 x 30 cm

[...] Tot el que no diré,
tot el que no he dit, vull conduir-hi.

Sonets de Balansat, 1955
Fragment poema "Tot el que no diré"
Marià Villangómez

Grafit i cafè sobre paper
32 x 24 cm

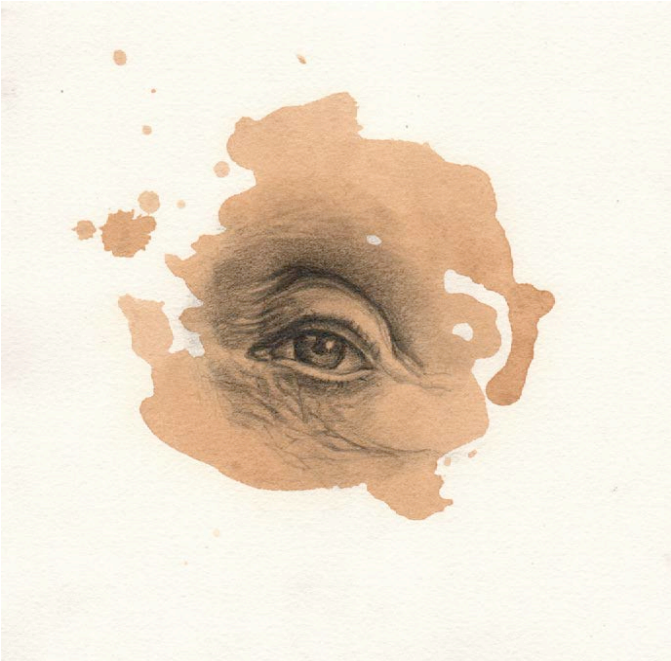

També jo sóc un bosc antic
on de sobte se sent un cant,
una cantadissa d'ocells,
entre l'aspror de l'ert brancam.

Això passarà dins mil segles;
ja ho sé, perquè sóc immortal.
Ara que us veig, els anys no moren.
Eterns ocells primaverals.

La Miranda, 1958
Cançons
Fragment poema "Cançó del moment etern".
Marià Villangómez

Grafit i cafè sobre paper
20 x 20 cm

[...] Et vaig mirant
llargament, dolçament, i el meu esguard
és ple de comiats, tendre d'adéus
- demà els meus ulls et buscaran debades.

Elegies i Paisatges, 1933-1943
XV Intermedi
Fragment poema "Comiat"
Marià Villangómez

Grafit, aquarel·la i vi sobre paper
20 x 20 cm

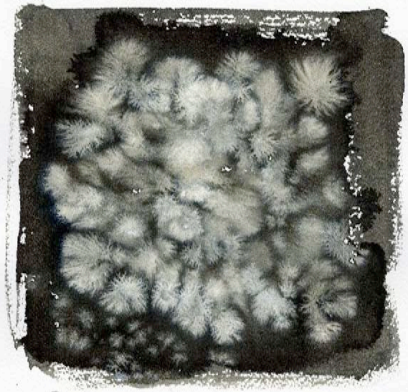

Si la més endinsada poesia
falment un record impossible,
record o somni vell,
somni o bé fabulosa compparació.

Sí, la més endinsada poesia,
talment un record impossible,
record o somni vell,
somni o bé fabulosa companyia.
Per això cal callar. Però no es pot:
ve eixint ecos, quasi un ritme.

Declarat amb el vent, 1962
Fragment poema "Els Passadissos".
Marià Villangómez

Aquarel·la sobre paper
40 x 30 cm

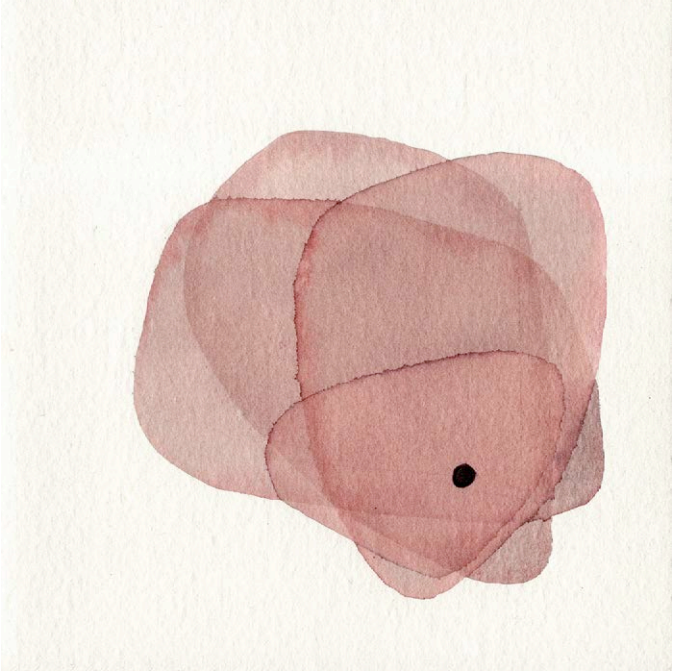

[...] Ets defora, ets dins el pit?
Llenegues de l'esguard a la dolcesa
de la ment; de la ment, al somni. [...]

Terra i somni (I), 1943-1946
Fragment poema "Presència (3)"
Marià Villangómez

Vi i grafit sobre paper
20 x 20 cm

Només puc dir: els teus ulls, i posar al mot
el grau més alt d'influx i de follia.
Dir: els teus llavis, pensant en l'agonia
d'un delit de besar com un sanglot.

Tenir-te, anomenant cabell, pit, tot
el teu cos, la teva ànima. Caldria
encara murmurar: pena, alegria,
nocturn anhel, màgia abrilenca, brot.

Declarat amb el vent, 1962
Fragment poema "Els passadissos"
Marià Villangómez

Aquarel·la i grafit sobre paper
28 x 24 cm

Jo una massa d'arrels; tu, damunt d'ella,
l'atzur - el seu anhel i el seu delit.
Llavis de rou o llum. I un infinit
de tu, més alta meravella.

Terra i Somni (I), 1943-1946
Fragment poema "L'amor (2)"
Marià Villangómez

Aquarel·la i grafit sobre paper
40 x 30 cm

ARBREIG EN
ta, la deixava parla
ho creia necessari; dev
seu geni i la seva autoritat. No sé si
què em vull referir, dramàtic, algun de
ascles els acompanyava. La família se'n va a
om de costum, i va passar un cert temps del ma
Quan va tornar, el fot trasbalsador havia succeït.
la casa es va alterar amb esglais i lamentacions.
dolor havia entrat de sobte en aquella família.
cas no era molt estrany a l'època de la meva inf
tesa. Per qüestió d'un festeig, el fill gran, a la se
da de Vila, s'havia barallat amb un rival. H
clavat una ganivetada. Potser havia estat prov
potser amb la gelosia anava forassenyat. No
La coqueteria d'una noia pot ocasionar rea
que ultrapassen els seus propòsits, una
econòmica superior sol afavorir les prefe
unes copes de massa alteren l'esperit viril,
és causa d'agressives excitacions. El jove
estar detingut, els pares venien a explicar
havia succeït. La majorala defensava el
com era natural, i tal vegada pensaven q
pare podria exercir alguna influència en
cions. Recordo el sofriment, la commoc
exactament els fets. Segurament el con
va morir, però l'amenaça del presidi
ble... En una hora o dues l'alegria s'ha
en angoixa, el destí ho havia capgirat
ferit, i l'al·lota, i la seva gent descon
més endavant, uns altres majorals
Simon, i després uns de nous.
finca, no gaire abans de

Sí, dibuixar-te, a còpia
de versos; que els intents
constants vagin, inhàbils,
figurant el relleu
de bellesa; emmotllar-te
de poesia, més
precisa cada volta,
i, com l'aire en la pell,
que arribi al dolç contacte
de tu el meu pensament.

Terra i somni (I), 1943-1946
Fragment poema "Amor (4)"
Marià Villangómez

Cafè, llapis de color i collage sobre paper
40 x 30 cm

Aquesta amargor eixuta... La mirada
no sap en què posar la seva capa lleu,
i cap endins contempla el desengany
del meu viure en sospita del no-res.

Poemes Mediterranis, 1943-1944
Fragment poema "Absència (III)"
Marià Villangómez

Grafit i aquarel·la sobre paper
40 x 30 cm

Però encara que arreu es fes de nit
i busquessis en va, les mans esteses,
damunt els desenganys i les tristeses
s'alçaria el desig dins el teu pit.

Terra i somni (I), 1943-1946
Fragment poema "Del desig"
Marià Villangómez

Aquarel·la i grafit sobre paper
24 x 24 cm

[...] Volem que la ferida
sols sigui un somni, i despertar! I veiem,
als llampecs de dolor, nua, la vida.

Sonets de Balansat, 1955
Fragment poema "L'angoixa"
Marià Villangómez

Aquarel·la i llapis de color sobre paper
40 x 30 cm

Elena Vinyarskaya va néixer a Brest (Bielorússia) el 16 de maig de 1989. En 2007 es trasllada a Minsk on cursa i obté la llicenciatura en Traducció i Interpretació per la Universitat Estatal de Llengües de Minsk en 2012. És també en el si de la capital bielorrusa on desenvolupa una sensibilitat transversal per l'art, concentrant un especial interès en la pintura figurativa, ballet, jazz, música clàssica, teatre, i el cinema d'autor entre d'altres disciplines.

A començaments de 2017 estableix la seva llar a Formentera i troba el temps i la inspiració necessaris per a desenvolupar la seva faceta com a artista. De formació fonamentalment de caràcter autodidacta, ha explorat diferents tècniques i motius com a mecanisme d'aprenentatge però també de manifestació personal.

Terra i Somni és un singular homenatge que s'inscriu en la salvaguarda de la memòria de l'il·lustre autor de les lletres catalanes, aprofitant que en 2022 es compleixen els 20 anys de la seva mort.

Elena Vinyàrskaya al seu estudi

@elena.vinyarskaya